

PALEOLITICKÝ ARTEFAKT Z BRATISLAVY - RUŽINOVA

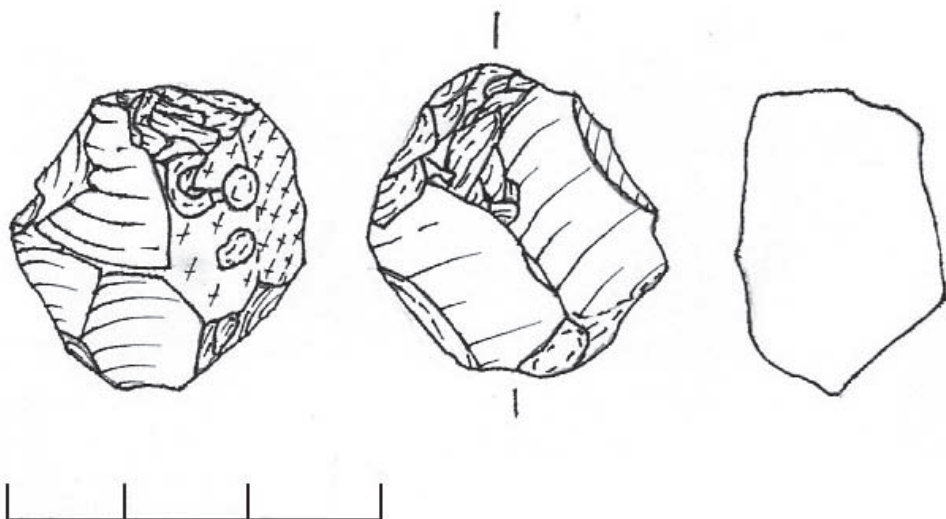
DUŠAN THURZO

V rokoch 1986 a 1987 prebiehali na mieste súčasnej Sedmokráskovej ulici (mestská časť Ružinov – Trávniky) rozsiahle výkopové práce súvisiace s výstavbou niekoľkých panelových domov na pôvodne nezastavanej ploche východne od jazera Rohlík. Bagrováním bola odkrytá podlhovastá ryha s dlhými, niekoľko metrov vysokými profilmi. Hornú časť profilu tvorila černo zem s vegetáciou na náplavovej nivnej zemine s mocnosťou 0,5 – 1,5 metra. Spodnú časť profilu tvorila niekoľkometrová sekvencia fluvialných pieskov a štrkov. Štrkové sedimenty sa striedali s piesčitými. Štrk bol drobnotvarý, veľkosť častíc neprekračovala niekoľko centimetrov. Vznik sedimentov možno spájať s ułożeniami meandrujúceho Dunaja resp. niektorého jeho zaniknutého ramena. Vek sedimentov je otázný, ale rámcovo ho možno zaradiť do obdobia od neskorého glaciálu do novoveku, kedy mohla byť oblasť naposledy zaplavená.

Zo spodnej časti profilu, z hĺbky 3-4 metre pod súčasným povrchom, vyzdvihol autor (vtedy žiak základnej školy) fragment fosilizovanej epifýzy dlhej kosti nejakého väčšieho cicavca a opracovaný pazúrikový artefakt. Nakoľko ide o fluvialne sedimenty, spojitost oboch nálezov je sporná a preto je pozornosť zameraná len na nález štiepanej industrie.

Opis nálezu

1. Drobné, úplne vyťažené silicitové jadro nesúce negatívy po ťažbe úštepov, nepravidelného tvaru. Spôsob ťažby prebiehal v niekoľkých smeroch, podľa negatívov na jednej strane sa dá uvažovať o pôvodne dvojpodstavovom jadre, vrch jadra nesie negatív po odrazení tablety. Rozmery jadra sú 23 x 24 x 18 mm. Predpokladaná dĺžka posledných odrazených úštepov bola 10–12 mm. Povrch artefaktu je vyhladený vodným transportom a má tzv. fluvialnu patinu. Celé jadro je okrem toho silne bielo patinované. Malá časť povrchu nesie žltú patinu, ktorá sa často vyskytuje na negatívoch vzniknutých pred vznikom samotného artefaktu. Kamenná surovina je vzhľadom na patinu neurčiteľná, s najväčšou pravdepodobnosťou ide o juhopoľský pazúrik. Charakter patiny svedčí o primárnom pobyte jadra na voľnom povrchu (resp. v dosahu poveternostných vplyvov) → biela patina, a druhotnom transporte vodným tokom → fluvialna patina. Z toho vyplýva predpoklad, že jadro po použití zotrvalo na mieste spracovania kamennej suroviny a až po istom čase sa vplyvom postdepozičných procesov dostalo do vodného toku a bolo transportované, eventuálne len „ovávané“ v toku. Vzhľadom na relatívne dobrú zachovalosť povrchu artefaktu možno predpokladať len krátkodobý transport. Hypoteticky môžeme predpokladať, že táto surovina bola opracovaná v úseku od bratislavského hradného kopca po miesto nálezu, a to za predpokladu, že smer toku kopíroval dnešný stav. Ľudskú aktivitu teda možno lokalizovať do dnešného druhého alebo prvého bratislavského obvodu (mestskej časti).

Obr. 1. Bratislava - Ružinov. Pazúrikové jadro

Vyhodnotenie

Ojedinelý pazúrikový artefakt pochádzajúci z fluvialných sedimentov nie je možné hodnotiť z typologického hľadiska, nakoľko ide len o úplne vyťažené jadro. Isté indície predstavuje len pazúrik ako surovina a pokus o úplné vyťaženie jadra (predpoklad uprednostňovania istého druhu suroviny na výrobu štiepanej industrie). Pazúrik je dominantnou surovinou používanou v gravettiene na západnom Slovensku (Považie) a východnom Rakúsku (Stillfried). V niektorých oblastiach sa predpokladá, že je dokonca indikátorom mladého gravettienu (Bárta 1965, 126). V moravianskom paleolite je hojne využívaný a môže predstavovať až 90 percentné zastúpenie v rámci spektra použitých kamenných surovín. Snaha o maximálne vyťaženie jadier je zrejme predovšetkým na lokalitách s jeho relatívnym nedostatkom a povaha takýchto zvyškových jadier je podobná nálezom z bratislavského Ružinova (autopsia). Z mladšej fázy mladého paleolitu nemáme okrem problematických epigravettienských lokalít takmer žiadne informácie o osídlení západného Slovenska, a teda ani informácie o používaní pazúrikovej suroviny. Zo susednej Moravy však poznáme doklady používania pazúrika počas celej mladšej fázy paleolitu (Svoboda a kol. 1994, 176) a začiatku holocénu, preto nie je vylúčená podobná situácia aj na našom území. V západoslovenskom mezolite sa vyskytuje pazúrik len vzácné (Bárta 1965, 147).

Záver

Pazúrikové jadro z riečnych sedimentov Dunaja predstavuje doteraz najstarší doklad osídlenia v druhom bratislavskom okrese, aj keď nie je vylúčené, že sem bol artefakt

preplavený sekundárne. Jeho datovanie je problematické, veľmi pravdepodobný je jeho mladopaleolitický, eventuálne mezolitický pôvod. Mladopaleolitické nálezy sa síce zväčša koncentrujú na svahoch kopcov v nadmorskej výške niekoľko sto metrov, avšak pribúdajú aj lokality na nížinách v blízkosti riečnych brehov. Lokality tohto charakteru predstavujú nálezy z Vysokej pri Morave (Hromada 2000, 83) a Suchohradu (Katkinová 1995, 78), vzdialené len niekoľko desiatok kilometrov od Bratislavy. Nálezy pleistocénneho veku v druhom bratislavskom obvode dokladajú doteraz len fosílné cicavce, mamut (*Mammuthus* sp.) zo Štrkoveckého jazera (vzdialeného asi 800 metrov od náleziska) a nálezy kostí koňa (*Equus* sp.) a uhlíkov (?) z mestskej časti Vrakuňa (kosti sú uložené na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave).

LITERATÚRA

BÁRTA, J. 1965: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava.

HROMADA, J. 2000: Ojedinelý paleolitický nález z Vysokej pri Morave. AVANS 1998, Nitra.

KATKINOVÁ, J. 1995: Prieskum Záhoria v úseku od Suchohradu po Gajary, okr. Bratislava-vidiek. AVANS 1993, Nitra.

SVOBODA, J. a kol. 1994: Paleolit Moravy a Slezska. Brno.

EIN PALÄOLITHISCHES ARTEFAKT AUS BRATISLAVA - RUŽINOV

DUŠAN THURZO

In den Jahren 1986 und 1987 verliefen in der heutigen Sedmokrásková-Straße in Bratislava Ausschachtungsarbeiten im Zusammenhang mit dem Fundamentbau der Pannenhäuser. Freigelegt wurde ein mehrere Meter langes Profil mit schotterartigen Fluvialsedimenten überdeckt mit Schwarzerde auf alluvialem Auenboden. Im Profil sind wechselweise die Sandschichten und feinkörnigen Schotterebenen zu sehen.

Aus dem Unterteil des Profils, aus der Tiefe von 3–4 Metern, hat der Autor einen weiß patinierten Silexkern von unregelmäßiger Form ausgehoben. Er ist vollkommen ausgeschöpft, am Ende wurden die Abschlüge in einer Größe von 10–12 mm davon geschöpft. Das Abschlagen verlief in mehreren Richtungen, am Scheitel des Kernes hat sich ein Negativ der abgeschlagenen Tablette erhalten. Vermutlich handelte es sich um einen Kern mit zwei Schlagflächen. Der Rohstoff ist vermutlich Jura Hornstein südpolnischer Herkunft. Der Kern trägt Spuren vom Wasserlauftransport. Dieser Fund ist nicht näher datierbar, weil er aus Fluvialsedimenten stammt und man kann auch nicht genau lokalisieren, wo das Artefakt entstanden ist. Vermutlich war es irgendwo zwischen dem Bratislavaer Burghügel und der Fundstelle.

Weiß patinierte Silexwerkzeuge sind in der Westslowakei für Gravettien typisch. Das Streben nach einer vollen Ausschöpfung des Kernsteines bezeugt die Bevorzugung von diesem Steinrohstoff. Den Fund kann man in die Zeitspanne von der Mittelphase des Jungpaläolithikums bis zum Mesolithikum datieren, was bedeutet, dass es sich hiermit um den ältesten Beleg der menschlichen Aktivität im zweiten Bratislavaer Bezirk handelt. Die Pleistozänfunde aus dem zweiten Bratislavaer Bezirk repräsentierten bisher nur die Mammutfunde (*Mammuthus* sp.) aus der Fundstelle Štrkovecké jazero in 800 m Entfernung von der Fundstelle des Silexkerns und die Pferdfunde (*Equus* sp.) aus dem Stadtteil Vrakuňa.

---

*Mgr. Dušan Thurzo, Rezedova 26, 821 01 Bratislava
thurzodusan@hotmail.com*